

Op weg naar een Gezonde Publieke Ruimte – Kader en Checklist

I. Wat is een gezonde publieke ruimte?

De invloed van de publieke ruimte op onze gezondheid

De gezondheid van de inwoners van een gemeente of stad wordt bepaald door meer dan enkel de som van persoonlijke keuzes, persoonskenmerken, genetische aanleg,.... Ook de omgeving kan een grote rol spelen in de gezondheid van je inwoners. Dit kan zowel de sociale als de fysieke omgeving zijn.

Als gemeente heb je heel wat invloed op de fysieke omgeving. Hoe je gemeente nu ingericht is, en zal worden naar de toekomst toe, biedt dan ook enorme mogelijkheden om je inwoners te **beschermen** tegen schadelijke gezondheidseffecten door een ongezonde leefomgeving (vb. slechte luchtkwaliteit, verkeersgeluid en hitte).

Pak je het echter breder aan en bekijk je gezondheid ruimer dan alleen deze bescherming, dan kan je de publieke ruimte zo inrichten dat je meteen ook de gezondheid van je inwoners kan **bevorderen**. Dit kan door gelijktijdig te werken aan meerdere gezondheidsfactoren en je inwoners bijvoorbeeld te stimuleren tot het maken van actieve verplaatsingen (te voet of met de fiets) of tot het maken van gezondere keuzes op vlak van voeding.

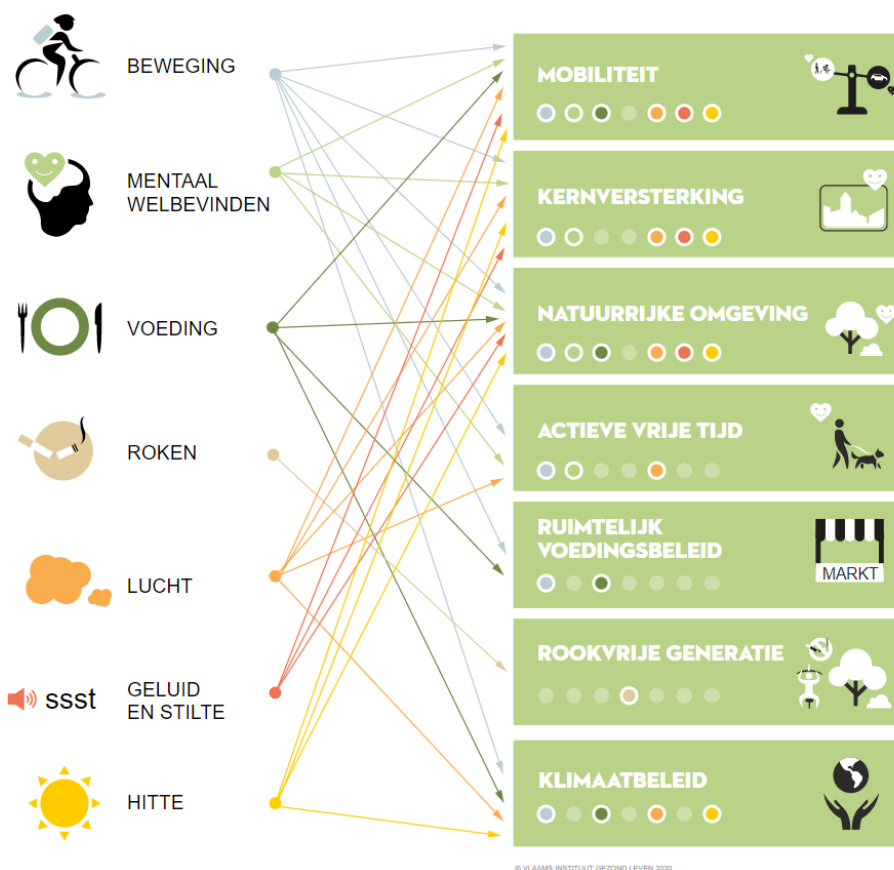
Als gemeente of stad doe je continu (grote) financiële inspanningen om de ruimte goed in te richten voor je inwoners (straat- en pleinaanleg/-onderhoud, verkavelingen, wijkopwaardering,...). Door van in het begin bij deze projecten rekening te houden met mogelijke gezondheidseffecten (zowel de negatieve maar zeker ook de mogelijks positieve), kan je die inspanningen meteen ook doen renderen op gezondheidsvlak.

Meervoudige gezondheidswinst

Het project [Gezonde Publieke Ruimte](#) biedt lokale besturen en verenigingen handvaten om onze leefomgeving gezonder in te richten. In dit project staan zeven gezondheidsthema's centraal in de publieke ruimte: beweging, mentaal welbevinden, voeding, roken, lucht, geluid en stilte en hitte. Deze gezondheidsthema's hebben elk sterke onderlinge linken én linken naar het ruimtelijk beleid (zie Figuur 1).

Als je wil werken aan een gezondere publieke ruimte, vertrek je vaak van je eigen expertise, domein of interesse of van een specifieke behoefte of een welbepaald probleem. Neem de tijd om buiten je eigen domein te denken en werk gelijktijdig aan verschillende thema's (integraal werken) om het rendement van je interventie op het vlak van gezondheid zo groot mogelijk te maken. Dit principe ligt aan de basis van het [Health in All Policies](#)-concept waarbij verschillende beleidsdomeinen de handen in elkaar slaan om integraal te werken aan een gezonde leefomgeving.

Figuur 1. De zeven gezondheidsthema's (links) en de linken met het ruimtelijk beleid (rechts)

Gezondheidsbeleid voor een gezonde publieke ruimte

Een beleid dat bijdraagt aan gezonde publieke ruimten:

- richt publieke ruimten zo in dat ze aanzetten tot actieve verplaatsingen (maakt van lopen, trappen en het openbaar vervoer de meest evidente vervoerskeuzes en zet bijvoorbeeld in op de verdichting van kernen en het behoud van open ruimte);
- richt publieke ruimten zo in dat ze aanzetten tot actieve recreatie;
- gebruikt publieke ruimten als hefboom om het mentale welbevinden van de burgers te verhogen;
- zet in op de aanwezigheid van gezonde voeding op wijkniveau;
- ontmoedigt roken in kindgerichte publieke ruimten;
- streeft naar een goede luchtkwaliteit en een geluidsarme omgeving door het ontmoedigen van gemotoriseerd verkeer;
- zet in op een hittebestendige omgeving

De behoeften van kinderen, ouderen en groepen met een lage socio-economische status verdienen bijzondere aandacht.

Het project Gezonde Publieke Ruimte wordt gedragen door het Vlaams Instituut Gezond Leven, Agentschap Zorg en Gezondheid en de Vlaamse Logo's.

II. Kader voor een 'Gezonde Publieke Ruimte'

Wil je werk maken van een gezond plein/speelsterrein/ontmoetingsplek/... maar weet je niet goed hoe hieraan te beginnen? Dan bieden we hieronder een **kader** aan om vanuit te starten.

Organiseer je een rondgang langs publieke ruimten om op zoek te gaan naar opportuniteiten of aandachtspunten inzake de gezonde inrichting van de ruimten? Dan kan de eenvoudige **checklist** 'Gezonde Publieke Ruimte' goed van pas komen.

Neem zeker ook eens een kijkje op onze [website](#) voor meer informatie en materialen.

Heb je nog bijkomende vragen of nood aan ondersteuning? Neem gerust contact op met het Logo.

CONTACTGEGEVENS

Logo Limburg • Universiteitslaan 1, 3500 Hasselt

logo@logolimburg.be • 011 15 12 30

Hanna Stynen • Medisch Milieukundige

hanna.stynen@logolimburg.be • 0492 06 77 76

Kirsten Knaepen • Medisch Milieukundige

kirsten.knaepen@logolimburg.be • 0492 06 77 71

KADER GEZONDE PUBLIEKE RUIMTE

1. Gezonde publieke ruimten zetten aan tot bewegen

- beweegprikkels zoals reliëf en klimelementen, speelwater, boomstammenparcours, ...
- ruimte voor sport en spel voor verschillende leeftijdsgroepen (voetbal, pingpong, skaten, petanque, yoga,...)
- effen paden zonder loszittende klinkers, materialen die niet glad worden als het regent
- veilig en comfortabel te voet of met de fiets te bereiken

2. Gezonde publieke ruimten dragen bij tot de geestelijke gezondheid

Kwaliteitsvol ontwerp:

- interessante variatie in beleving, geen eentonige steenvlaktes
- natuurbeleving: fluitende vogels, geurende bloemen, veel groen, ...
- esthetische beleving: aangenaam om te zien, te horen (geen geluidshinder), te voelen (materiaalkeuze), te ruiken (geen uitlaatgassen)

Inclusief:

- iedereen is welkom, privatisering en sterk claimgedrag wordt teruggedroefd
- aandacht voor diverse behoeften van verschillende groepen, bijvoorbeeld door de looproute van ouderen niet te mixen met uitdagend reliëf voor skaters, rustplekken voor ouderen
- ingericht met participatie van verschillende groepen

Levendig:

- ruimte voor ontmoeting
- bankjes aan de randen
- doordachte relatie tussen plek en omliggende handel (elkaar versterken)
- activiteiten aanbod koppelen aan plein (yoga in de openlucht, petanquewedstrijd, skateparcours)

Veilig:

- goede verlichting
- goed onderhouden, netjes, geen slordige graffiti
- veilig bereikbaar

3. Gezonde publieke ruimten leiden tot gezonde keuzes

- gezonde voeding in het straatbeeld: moestuinbakken, fruitbomen, bessenstruiken, drinkwaterkraantjes
- rookvrije speelplekken

4. Gezonde publieke ruimten zijn plaatsen met gezonde lucht en weinig geluidshinder

- er is weinig of geen verkeer op of langs de ruimten en er staan weinig of geen geparkeerde auto's

5. Gezonde publieke ruimten zijn hittebestendig

- de aanwezigheid van groen (beplanting) en blauw (water) zorgt voor een verkoelend effect tijdens warme dagen
- voldoende schaduwplekken voor ouderen en jonge kinderen

		Locatie	
		Datum en tijdstip	
		Ingevuld door	
		'Gezonde Publieke Ruimte' Checklist	
BEWEGING	1	Kan je het gemakkelijk bereiken te voet of met de fiets?	Ja/Nee
	2	Kan je het veilig bereiken te voet of met de fiets?	Ja/Nee
	3	Zijn er voor voetgangers/fietsers voorbehouden routes naar toe? (<i>fietsstraat, fietspaden, doorloopstraten,...</i>)	Ja/Nee
	4	Is het vlot bereikbaar/toegankelijk voor mindervaliden	Ja/Nee
	5	Zijn er (voldoende) fietsenstallingen aanwezig?	Ja/Nee
	6	Zijn er speel- en beweegelementen voor kinderen?	Ja/Nee
	7	Zijn er ook elementen die aanzetten tot actieve recreatie voor andere doelgroepen, zoals oudere jeugd, volwassenen, ouderen? (<i>voetbal, petanque, pingpong, skaten, yoga,...</i>)	Ja/Nee
MENTAAL WELBEVINDEN	8	Is er voldoende toegankelijk en bio-divers groen (bomen/struiken) aanwezig?	Ja/Nee
	9	Kunnen bezoekers hier tot rust komen?	Ja/Nee
	10	Kan hier ontmoeting plaatsvinden door vb. voorzieningen om te zitten?	Ja/Nee
	11	Is de ruimte verbonden met andere nuttige/aantrekkelijke functies? (<i>Toegankelijke goede en propere toiletten, horeca, ...</i>)	Ja/Nee
	12	Is het een plek die ook veilig voelt om naar toe te komen en te vertoeven?	Ja/Nee
	13	Is er weinig overlast? (<i>Afval, hondenpoep,...</i>)	Ja/Nee
VOEDING	14	Zijn er zitplekken voorzien waar je kan zitten en iets eten?	Ja/Nee
	15	Vinden mensen in de buurt gemakkelijk gezonde voeding (en moeilijker ongezonde voeding)?	Ja/Nee
	16	Zijn er fruitbomen of -struiken aanwezig?	Ja/Nee
	17	Zijn er waterkraantjes/-fonteinnetjes voorzien?	Ja/Nee
ROKEN	18	Zien roken doet roken. Is dit een rookvrije zone? Is er signalisatie voorzien?	Ja/Nee
	19	Zie je hier mensen roken?	Ja/Nee
	20	Zie je peuken liggen?	Ja/Nee
	21	Wordt roken ontmoedigd door bewust geen asbakken te plaatsen?	Ja/Nee
LUCHT	22	Is de plek gelegen in een autoluwe omgeving?	Ja/Nee
	23	Is de plek voldoende ver van drukke straten om geen/weinig verontreinigde lucht te hebben?	Ja/Nee
	24	Zijn er, naast verkeer, nog andere bronnen van luchtverontreiniging in de buurt? (<i>industrie, huishoudelijke houtstook,...</i>)	Ja/Nee
GELUID	25	Heeft de plek een aangename geluidsomgeving? (<i>Stilte of veel natuurlijke geluiden: vogels, ruisen bladeren, klaterend water,...</i>)	Ja/Nee
	26	Is de plek voldoende ver van drukke straten om geen/weinig wegverkeerslawaai te ondervinden?	Ja/Nee
	27	Zijn er naast eventueel wegverkeersgeluid nog andere hinderlijke geluiden? (<i>industrie, spoorverkeer,...</i>)	Ja/Nee
	28	Vormt de plek zelf een bron van geluidshinder voor omwonenden?	Ja/Nee
HITTE	29	Wordt deze plek erg warm tijdens 'warme dagen'? (<i>Veel warmte-absorberend materiaal zoals asfalt, andere donkere verharding, gebrek aan groen, ...</i>)	Ja/Nee
	30	Is er voldoende natuurlijke schaduwmogelijkheid door bomen tijdens 'warme dagen'?	Ja/Nee
	31	Zijn er andere schaduwmogelijkheden tijdens 'warme dagen'? (<i>tenten, luifels,...</i>)	Ja/Nee
	32	Is er water aanwezig? (<i>vijver, fontein, gracht,...</i>)	Ja/Nee
	33	Kunnen mensen hier in de zomer een plekje vinden om af te koelen?	Ja/Nee
Inclusiviteit: Voor wie geschikt?	34	Wordt de plek door veel mensen bezocht tijdens 'warme dagen'?	Ja/Nee
	35	Kinderen	Ja/Nee
	36	Jeugd	Ja/Nee
	37	Volwassenen	Ja/Nee
	38	Ouderen en minder mobiele personen (<i>Effen paden, geen trappen, brede toegang</i>)	Ja/Nee
	39	Zijn de inwoners/omwonenden betrokken bij de planning/inrichting?	Ja/Nee

